

was Catholic Church. A few forms of guardianship, among that distinguished church-monasterial, private, system of the public caring and state-municipal practiced on territory of modern Ukraine.

Keywords: guardianship above children, orphanhood, homeless, educator practice.

Ковалькова Т. О.
Національний авіаційний університет

ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЩОДО ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АВІАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ

У статті обґрунтовуються критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі.

Ключові слова: авіаційна галузь, готовність, емоційна сфера, знання, мотивація, професійна діяльність психолога, структура готовності, уміння, формування, ціннісні орієнтації.

Об'єктом нашої уваги є майбутні психологи. Професійна діяльність психолога – це складний і відповідальний вид фахової діяльності. Вона вимагає відповідної освіти, професійної майстерності; пов'язана з пізнанням суто індивідуальних особистісних особливостей людей, їх глибоких внутрішніх переживань і станів. У процесі роботи психолог оперує інформацією, недбале використання якої може завдати непоправної шкоди окремим людям, сім'ям, колективам, авторитету самої психології. Формування готовності до професійної діяльності є ядром їхнього професійного становлення. Воно передбачає розвиток соціально значимих та професійно важливих якостей – їх інтеграцію, пошук прийомів якісного і творчого виконання завдань своєї діяльності відповідно до індивідуально-психологічних особливостей людини [2].

У зв'язку з цим **мета статті** – визначити та теоретично обґрунтувати критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі.

У науковій літературі поняття “критерій” трактується по-різному. Так, у “Великому енциклопедичному словнику” дається таке визначення: “Критерій – ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація чого-небудь, мірило суджень, оцінки” [1].

Для нашого дослідження найважливішим є визначення А. В. Галімова, який зазначає, що “критерій виражає найзагальнішу сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних педагогічних явищ, при цьому ступінь вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражаються у конкретних показниках” [3, с. 93].

При обґрунтуванні критеріїв готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі були взяті до уваги встановлені нами особистісний, когнітивний, інтерактивний, рефлексивний (оцінний)

компоненти структури готовності психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі. Відповідно нами окреслені критерії, які будуть використані для визначення рівня сформованості певних компонентів готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі.

Особистісний критерій. Цей критерій характеризує розкриття студентами особистісного сенсу обраної професії, розвиток уявлень про себе як про суб'єкта професійної діяльності (образ "Я – психолог"). Цей критерій буде використано для визначення рівня сформованості особистісної готовності як одного з компонентів професійної готовності майбутнього психолога. Особистісна готовність допомагає студентам усвідомлено підійти до професійної діяльності, зрозуміти і вибрати для себе найпродуктивніші напрями роботи, сприяє ефективній діяльності в обраних напрямках і подальшій успішній професійній та особистісній самореалізації.

Нами визначені такі показники цього критерію – розвиток уявлень про себе як про суб'єкта професійної діяльності (образ "Я – психолог"); наполегливість, бажання й прагнення в оволодінні різними методиками консультативної роботи; пізнавальний інтерес до діяльності в галузі цивільної авіації; ставлення психолога до професійної діяльності; розвиненість емоційної сфери фахівця; ступінь емпатійності психолога.

Когнітивний критерій дозволить виявити рівень сформованості психологічних знань та системи уявлень студентів про майбутню професійну діяльність (образ професії).

Показниками визначеного критерію є: наявність знань у галузі психології, освіченість та ерудованість; системність і достатність знань у галузі психології; глибина професійних знань.

До системи психологічних знань майбутнього психолога авіаційної галузі належать такі знання:

- про розуміння мети, методології та методів професійної діяльності психолога; специфіки предмета психології, її зв'язків з іншими дисциплінами; основні галузі психології і можливості застосування психологічних знань в різних галузях життя;
- про мозкові механізми психічних процесів і станів;
- про природу діяльності людини, функції психіки та життєдіяльності людини;
- про закономірності формування і функціонування її мотиваційної сфери;
- про психологічні закономірності пізнавальних процесів (відчуттів, сприйняття, пам'яті, уваги, мислення, мовлення);
- про механізми емоційних явищ, процесів вольової регуляції;
- про особистість та індивідуальність, структуру особистості, рушійні сили її розвитку, про зміст "Я-концепції" особистості;
- про психологічні закономірності спілкування і взаємодії людей в групах, про особливості міжгрупових відносин; конфліктних ситуацій, а

також стратегій, методів їх попередження і регулювання;

- про попередження та шляхи виходу із стресових ситуацій;
- про закономірності психічного розвитку людини у кожному віковому періоді;
- про основні сфери і види діяльності психолога;
- про психологічні проблеми трудової діяльності людини;
- про основи психодіагностики і психологічного консультування;
- про основи психотерапії, корекційної і розвиваючої роботи;
- про психологічні закономірності трудової діяльності авіаційних спеціалістів;
- про вплив факторів польоту на розвиток психічних станів і розробку рекомендацій з профілактики несприятливих чинників;
- про професійну придатність, психологічну адаптацію членів екіпажу до умов праці;
- про діяльність з керування літаком з метою максимального пристосування техніки до психічних можливостей людини;
- про психологічні причини і передумови до льотних нещасних випадків і розробку заходів щодо їх запобігання;
- про психічні якості, які сприяють успішному виконанню льотної діяльності з метою відбору кандидатів на відповідні посади та визначення придатності льотчиків до польотів;
- про поліпшення методики підготовки авіаційних фахівців на основі вивчення психологічних закономірностей навчання і формування якостей особистості.

Інтерактивний критерій буде використано для визначення рівнів сформованості інтерактивної готовності майбутніх психологів. Основними показниками цього критерію є система умінь, що зумовлює досягнення адекватного вимогам професійної діяльності результату за рахунок достатньо високого рівня розвитку соціальної зрілості фахівця.

Професійні уміння визначають успішність практичної діяльності психолога, його здатність застосовувати психологічні знання для виконання своїх обов'язків: конкретні дії, прийоми, психологічні "техніки".

Нами були визначені уміння, якими повинен володіти психолог, який працює в авіаційній галузі: уміння аналітично мислити, бути проникливим та об'єктивним, прагнути до наукових пошуків оптимальних рішень і творчої взаємодії із зацікавленими працівниками, колективом авіакомпанії; уміння до ефективного оволодіння психодіагностичним інструментарієм; уміння, пов'язані з пізнавальними психічними процесами; уміння до забезпечення ефективності психодіагностики, корекції та реабілітації окремих осіб, соціальних груп; комунікативні уміння, необхідні фахівцю-психологу; уміння ефективно впливати на індивіда, соціальну групу; уміння організовувати професійну діяльність; уміння вирішувати проблеми і задачі соціальної діяльності; система спеціальних умінь психолога в авіаційній галузі; уміння підвищувати професійну майстерність на основі самоосвіти.

Рефлексивний (оцінний) критерій конкретизується за допомогою таких показників: самостійність судження, якість самоаналізу, здатність до прогнозування й адекватної оцінки своїх дій та їх результату, здатність до оцінки своєї підготовленості до професійної діяльності, а також сформованість рефлексивної позиції (характер оцінки психологом себе як суб'єкта професійної діяльності). Оцінний критерій передбачає самооцінку своєї професійної підготовки і відповідність процесу розв'язання професійних завдань особливостям діяльності психолога.

Охарактеризуємо рівні сформованості готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі відповідно до визначеної системи критеріїв та показників.

Репродуктивний (низький) рівень готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі характеризується відсутністю у студентів інтересу до вивчення професійно орієнтованих навчальних дисциплін; несформованою потребою у досягненнях, саморозвитку і самореалізації; небажанням майбутніх фахівців працювати в авіаційній галузі; недостатнім рівнем загальних професійних знань та умінь, відсутністю знань та умінь роботи з фахівцями авіаційної галузі; низьким рівнем комунікативних умінь.

Репродуктивно-продуктивний (нижче середнього) рівень готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі визначається нестійкою мотивацією студентів до самопізнання; низьким рівнем розвитку пізнавальних процесів; низьким рівнем рефлексії; відсутністю інтересу до авіаційного персоналу як об'єкта професійної діяльності; низьким рівнем розвитку емпатії; наявністю значних емоційних перешкод у комунікативній взаємодії; фрагментарними знаннями та уміннями роботи з фахівцями авіаційної галузі.

Продуктивний (вище середнього) рівень готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі вирізняється сформованістю окремих складових професійної підготовленості на фоні достатнього загального рівня, а саме: наявністю слабо аргументованої мотивації до роботи в авіаційній галузі, усвідомленістю вибору професійної діяльності; вибірковістю пізнавальних інтересів при оволодінні професійно орієнтованими знаннями й уміннями; достатнім рівнем сформованості організаторських та комунікативних умінь; адекватною самооцінкою; достатнім рівнем знань та умінь роботи з фахівцями авіаційної галузі.

Творчий (високий) рівень готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі окреслюється як високий рівень сформованості усіх теоретично обґрунтованих складових і характеризується стійкою, свідомою мотивацією на досягнення успіху в професійній сфері загалом; стійким інтересом до фахівців авіаційної галузі як об'єкта професійної діяльності; альтруїстичним прагненням до подальшої роботи з надання психологічної допомоги фахівцям авіаційної галузі, які працюють в екстремальних умовах; високим рівнем загальних і

спеціальних знань та умінь.

Висновки. Таким чином, класифікація рівнів з їх критеріями буде використана нами при проведенні діагностичних заходів стосовно формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі у ході формувального експерименту.

Використана література :

1. Большой энциклопедический словарь : [текст] / под ред. В. Н. Ярцева. – 2-е издание. – М. : Большая российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
2. Волеваха І. Б. Формування готовності майбутніх практичних психологів до забезпечення конкурентноздатності організації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія” / І. Б. Волеваха. – Київ, 2010. – 25 с.
3. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом : монографія / А. В. Галімов. – Хмельницький : Вид-во Нац. академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2004. – 376 с.

КОВАЛЬКОВА Т. О. *Диагностический инструментарий относительно проверки эффективности подготовки будущих психологов к профессиональной деятельности в авиационной отрасли.*

В статье обосновываются критерии, показатели и уровни сформированности готовности будущих психологов к профессиональной деятельности в авиационной отрасли.

Ключевые слова: авиационная отрасль, готовность, эмоциональная сфера, знания, мотивация, профессиональная деятельность психолога, структура готовности, умения, формирование, ценностные ориентации.

KOVALKOVA T. O. *Diagnostic set of instruments for the verification of efficiency of future psychologists' preparation for professional activity in aviation industry.*

In the article criteria, indexes and levels of formation of future psychologists' readiness for professional activity in aviation industry are grounded.

Keywords: aviation industry, readiness, emotional sphere, knowledge, motivation, professional activity of a psychologist, structure of readiness, ability, formation, valued orientations.

Колток Л. Б.
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ БЕРЕЖЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ ЯК ПЕРШООСНОВА ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Стаття присвячена проблемі формування екологічної культури та природоохоронної діяльності молодшого школяра під час вивчення курсу природознавства у початкових класах, процесу формування емоційної сфери, розвитку естетичного почуття та любові до природи. Оскільки це і є основою екологічного виховання молодших школярів.

Ключові слова: екологія, екологічна освіта, екологічна культура, екологічне виховання, природоохоронна діяльність.